

Turismen

Detail-
handlen

VEJLE KOMMUNES

ERHVERVS - EVENTYR

Fødevare-
industrien

Vejle Kommune
2040

Tekstil-
industrien

Jern- og
Metalindustrien

Udstillingen er skabt på initiativ af Poul Krabbe og P.A. Andersen

En stor tak til alle, der har bidraget til udstillingen:

AutoProff | Bagger-Sørensen & Co. | City Vejle | Fødevareklubben v. Poul Krabbe |
Jansson Gruppen A/S | Klaus Eskildsen | Otto Christensen | P.A. Andersen |
Poul Ulrich Jensen | Sanne Moth | Vejle Stadsarkiv | Visit Vejle

Der er gjort en grundig indsats for at identificere og indhente tilladelser fra ophavspersoner og øvrige rettighedshavere til det billedmateriale, der indgår i denne sammenhæng. I tilfælde, hvor det ikke har været muligt at opspore en rettighedshaver, har det ikke været hensigten at krænke ophavsretten. Eventuelle rettighedshavere, som mener at have krav i relation til brugen af materialet, opfordres til at tage kontakt til den ansvarlige part.

VEJLE KOMMUNES

ERHVERVS - EVENTYR

Vejle har en lang historie som handels- og industriby. Byen fik sine ældst kendte købstadsprivilegier i 1327 og har siden vist en evne til at tilpasse sig og tænke visionært. I 1600-tallet var Vejle tæt på at forsvinde, da Frederik III overvejede at erstatte byen med Frederiksodde (Fredericia). Planen blev droppet, og Vejle blev senere kendt som Danmarks Manchester med sin blomstrende tekstilindustri og er nu hovedby i landets 5. største kommune – en kommune, der rummer både fjord og højland, land og by – og hvor byer som Jelling, Give, Grejs og Børkop også spiller en central rolle i udviklingen af erhvervsliv og identitet.

Erhvervshistorien i Vejle Kommune har udviklet sig gennem århundrederne – fra købstad med en stor tekstil- og jern- og metalindustri i starten af 1900-tallet til en dominerende fødevarereproduktion og blomstrende detailhandel i midten og slutningen af 1900-tallet, hvor Vejle cementerede sig som service- og handelsby. Med et gennemgående fokus på natur, kultur og turisme som bindeled og tiltrækningskraft har Vejle formået at favne sine styrker og skabe et stærkt erhvervsliv samt en kommune i vækst.

Nu står Vejle på kanten af en ny tilføjelse til porteføljen: Vejle som universitetsby. Med øget fokus på bæredygtighed, iværksætteri og innovation står Vejle over for en spændende fremtid – stadig med dyb respekt for sin historie og eksisterende erhverv.

Denne udstilling præsenterer seks centrale nedslag, der i særlig grad har præget erhvervshistorien i Vejle Kommune: tekstil, jern- og metal, fødevarer, detailhandel, turisme og fremtid. Til hvert nedslag fortæller udvalgte virksomheder deres historie, suppleret med en liste, der giver et bredere overblik over branchen, men som ikke er fuldstændig. Mange flere er en vigtig del af både erhvervslivet, historien og DNA'et.

Erhvervshistorien i Vejle Kommune er præget af ildsjæle, købmandskab og handlekraft, mod, visioner og fællesskab. Det er fortællingen om, hvordan geografi, kultur, natur, erhverv og samarbejde – på tværs af by og land – har skabt en ånd og et DNA, der har givet hele Vejle Kommune et stærkt fundament til fremtidens udfordringer.

Velkommen til fortællingen om erhvervslivet i Vejle Kommune.

6	Tekstilindustrien Fra Møller til Manchester
10	Jern- og Metalindustrien Fra Jern til Vind
14	Fødevarerindustrien Lokale Rødder, Globale Ambitioner
18	Turismen Vejles Ånd
22	Detailhandlen En Handelsby i Udvikling
26	Vejle Kommune 2040 Hvad Former Fremtiden?
30	Vejle Kommunes Erhverv Gennem Tiden

Tekstilindustrien

Fra Møller til Manchester

Vejles industrihistorie går tilbage til mølleindustrien, hvor det bakkede landskab, skabt af istidens smeltevand, gjorde vandkraft til en vigtig ressource. I 1789 blev Det Kgl. Danske Dugmanufaktur- eller Klæde Oplag oprettet, og Vejle fik en spindeskole og klædefabrik i Fiskergade samt et valkeværk ved Grejs Mølle. Dette blev begyndelsen på Vejle-egnens rejse ind i fabriksalderen.

I slutningen af 1800-tallet blev Vejle et industrielt knudepunkt, der spejlede den industrielle udvikling, og hvor især tekstilindustrien blomstrede. Med etableringen af Vejle Bomuldsspinderi A/S i 1892 blev byen kendt som *Danmarks Manchester*. Virksomheden revolutionerede produktionen med dampmaskiner og elektrisk belysning. Lokale pionerer som Marius

Windfeld-Hansen førte udviklingen videre med Danmarks muligvis første elkraftdrevne bomuldsspinderi.

Tekstilindustriens fremadskuende tankegang skabte arbejdspladser, især for kvinder, og byens befolkning fordobledes mellem 1890 og 1920, hvor 25 procent af arbejdsstyrken arbejdede i industrien. Industrien ebbede dog ud i midten af 1900-tallet på grund af konkurrence fra kunststoffer og internationale markeder.

I dag står fabrikkerne som vidnesbyrd om en by, der har omstillet sig. Bygninger som Spinderihallerne lever videre som innovationshus, og Vejle har igen formået at omdanne fortidens industri til fremtidens muligheder.

Foto:
Ansatte ved
Windfeld-Hansens
Bomuldsspinderi,
Vejle 1928-30

Foto: Ukendt. Vejle Stadsarkiv

Foto: Ukendt. Vejle Stadsarkiv

Foto: Spinderihallerne

Foto:
 Ø: Medarbejder,
 De Danske Bomuldsspinderier,
 Vejle ca. 1955
 M: De Danske Bomuldsspinde-
 rier, Vestbyen, Vejle ca. 1965
 N: Ombygning af
 Spinderihallerne,
 Vejle 2008

Eksempler på Vejle-forankrede virksomheder

De Danske Bomuldsspinderier A/S

Etableret: 1901

Fusionerede bomuldsspinderier i Vejle og Odense, hvilket styrkede dansk tekstilindustri.

Bonus: En del af et landsdækkende netværk, der cementerede Danmarks position som tekstilnation.

Vejle Bomuldsspinderi

Etableret: 1892, Havnegade, Vejle

En central aktør i Vejles industrialisering og vækst som tekstilby.

Bonus: Skabte arbejdspladser, især for kvinder, og blev et symbol på Vejles industrielle æra.

Vejle Bomuldsvarefabrikker

Etableret: 1896, Vardevej, Vejle

Forsøgte at kombinere spinderi og væveri, men deltes hurtigt i specialiserede fabrikker.

Bonus: Væveriet blev til Vejle Dampvæveri i 1897.

Windfeld-Hansens Bomuldsspinderi

Etableret: 1904, Vejle havn

Landets muligvis første fuldstændigt elektrisk drevne bomuldsspinderi. Blev senere opkøbt af Egetæpper A/S.

Bonus: Teknologien var banebrydende med en dieselmotor fra Burmeister & Wain.

1880'erne - 1920

Vejle i Industrialiseringens Bølge

Fra slutningen af 1800-tallet forvandles Vejle fra en købstad til et industrielt kraftcenter. Industrialiseringen i Danmark tager for alvor fart i denne periode, og Vejle følger udviklingen med en række nye fabriksetableringer, der former byens erhvervsliv i generationer.

Den nationale landbrugskrise i 1870'erne skubber til industrialiseringen, da omstillingen fra korn- til animalsk produktion skaber behov for forarbejdningsindustri. I 1896 etableres Vejle og Omegns Andels-Svineslagteri, der siden blev til Tulip – en virksomhed, der stadig er en nøglespiller i dansk fødevarerproduktion. Samtidig blomstrer tekstilindustrien, og i 1892 åbner Vejle Bomuldsspinderi, hvilket giver byen tilnavnet Danmarks Manchester.

I starten af 1900-tallet vokser byens industri yderligere. I 1915 grundlægges Vejle Caramel- og Tabletfabrik (senere DANDY), der med sine tyggegummi-produkter bliver en international succes. Jernbanen udvides, Vejle Havn styrkes som transportknudepunkt, og nye arbejderkvarterer opstår.

Industrialiseringsmønsteret i Europa afspejles i Vejles historie: teknologiske fremskridt, urbanisering og stærkt iværksætteri, der fortsat præger byens erhvervsliv den dag i dag.

Marius Windfeld-Hansen

Marius Windfeld-Hansen (1850-1937) var en central figur i Vejles industrielle udvikling. Han begyndte i 1875 med en manufakturhandel og udvidede i 1882 med et væveri. I 1892 var han med til at etablere Vejle Bomuldsspinderi, der gjorde byen til Danmarks centrum for tekstilproduktion.

I 1904 grundlagde han Windfeld-Hansens Bomuldsspinderi, muligvis Danmarks første elkraftdrevne spinderi, som satte nye teknologiske standarder. Hans indsats skabte vækst og arbejdspladser, især for kvinder, og cementerede Vejles status som Danmarks Manchester.

Hans engagement rakte ud over tekstilindustrien. I 1897 blev han udnævnt til nederlandsk vicekonsul, og i 1915 modtog han Ridderkorset af Dannebrog. Han oprettede også Konsul M. Windfeld-Hansens & Hustrus Legat, der støttede tidligere arbejdere på spinderiet. Windfeld-Hansensgade i Vejle er opkaldt efter ham som anerkendelse af hans bidrag til byen.

Læs den fulde historie her

Tekst: Poul Ulrich Jensen

Foto: Medarbejder i gang med transport og forspind, Vejle 1950

Jern- og Metalindustrien Fra Jern til Vind

Vejles industrihistorie er fortællingen om en by, der har udviklet sig fra at have jernstøberier til at være en nøglespiller i den grønne omstilling. I 1800-tallet var C.M. Hess en pioner med sin jernfabrik, der kombinerede innovative ovne, med moderne, æstetiske udtryk og blev en drivkraft for byens industrielle vækst. Samtidig spillede Vejle Havn, etableret i 1826, en afgørende rolle som handels- og transportknudepunkt. Herfra blev jern- og metalprodukter sendt ud i verden, og gennem årene har havnen huset en række jern- og metalvirksomheder.

Byens strategiske placering blev yderligere styrket med jernbanens åbning i 1868 og opførelsen af Vejle Fjordbro i 1980, som cementerede Vejles status som et transportmæssigt centrum for erhvervslivet.

I dag viderefører virksomheder som Welcon A/S i Give arven fra Vejles rødder i jernindustrien. Som en førende producent af stålkonstruktioner til vindmøller bidrager Welcon til den grønne omstilling, mens virksomheder som Elektro-Isola styrker Vejles position inden for bæredygtige materialer til vindmølleindustrien.

Vejles jern- og metalindustri er et bevis på byens evne til at forene tradition og innovation – fra støbejernsovne i 1800-tallet til moderne løsninger inden for vedvarende energi.

Vejle var den første by i Jylland, der fik et elektricitetsværk. Det blev opført af et privat aktieselskab og leverede jævnstrøm fra 1895. Værket lå på Flegborg og blev drevet med damp.

Den 1. oktober 1895 blev det elektriske lys tændt i Vejles centrum – både i private hjem og på gader som Torvegade og Kirkegade, hvor buelamper blev opsat i træmaster. Dette gjorde Vejle til en af de første byer i Danmark, der indførte elektricitet i større skala, hvilket bidrog til byens vækst og industrielle udvikling.

Foto:
C.M. Hess' Fabrikker,
smedeværksted,
Grønnegade 20,
Vejle 1906

Foto: Ukendt. Vejle Stadsarkiv

Foto: Torben Glyum. Vejle Stadsarkiv

Foto: H.P. Jensen. Vejle Stadsarkiv

Foto:
Ø: Vejle Havn,
en vintermorgen, ca. 1905
M: Aktivitet på Vejle Havn, 1978
N: Hess' Jernstøberi
i Grønnegade 16-20,
Vejle 1905

Eksempler på Vejle-forankrede virksomheder

A. Schjøth A/S (senere Sanistål A/S)

Etableret: 1853, Nørregade, Vejle
Leverandør af stål og metal til industri og byggebranchen.

Bonus: Fusionerede i 1981 med Vejle Jern- og Stålforretning.

C.M. Hess

Etableret: 1876, Grønnegade, Vejle
Jernfabrik, der producerede pejse og brændeovne med innovativt design.

Bonus: Afholdt arkitektkonkurrence i 1901 for at forny pejsedesign og tilføje hygge til hjemmet.

Elektro-Isola

Etableret: 1921, Vejle
Producent af avancerede kompositmaterialer til industri og teknologi.

Bonus: Deres produkter anvendes i vindmøller og fly verden over.

Give Elementfabrik A/S

Etableret: 1964, Give
Specialist i betonelementer til store byggeprojekter.

Bonus: Stifteren, Jens Eskildsen, var søn af DanCakes grundlægger.

Vejle Erhvervshavn

Etableret: 1826
Knudepunkt for industri og handel med gods som stål, kul og korn.

Bonus: Havnen gjorde Vejle til et centrum for international handel.

Welcon A/S

Etableret: 1975, Give
Global leder i produktion af vindmølletårne og offshore-fundamenter.

Bonus: Welcon er familieejet - og selv med over 500 ansatte er det stadig de samme lokale ildsjæle, der driver det.

C.M. Hess' Jernstøberi

I 1876 overtog den 24-årige Christian Martin Hess et nødlidende jernstøberi i Grønnegade og transformerede det til en succesfuld virksomhed. Han moderniserede værkstedet med ny teknologi og skabte hurtigt en produktion af kachelovne og komfurer, der blev kendt for deres kvalitet og innovation.

I 1898 opførte Hess en ny fabrik ved Vedelsgade i Vejle med elektrisk lys og avanceret teknologi, hvilket banede vejen for en effektiv og moderne produktion. Allerede i begyndelsen af 1900-tallet havde hans jernovne ry for at være både funktionelle og æstetisk veludførte, og i 1901 markerede han sit 25-års jubilæum med en arkitektkonkurrence, der forenede industrielt håndværk med design. Dette gjorde hans ovne ikke blot populære i Danmark, men også internationalt, hvor de blev eksporteret som en del af en bredere tendens, hvor dansk jernstøberi vandt frem på verdensmarkedet.

Hess' engagement rakte ud over fabrikken. Som byrådsmedlem og aktiv erhvervsmand bidrog han til Vejles udvikling og støttede lokale projekter. Ved sin død i 1929 efterlod han en arv, der fortsat præger byen – både i form af industrihistorie og den innovation, der stadig kendetegner Vejles erhvervsliv.

Læs den fulde historie her

Tekst: Poul Ulrich Jensen

Foto: Køkkeninteriør - bestilt af virksomheden

C. M. Hess' Jernstøberi, Vejle 1920

Fødevareindustrien

Lokale Rødder, Globale Ambitioner

Fødevareindustrien har i generationer været en hjørnesteen i Vejles erhvervsliv. Steensens Margarinefabrik (1889) lagde grunden til en stærk fødevareklynge, hvor flere margarinefabrikker og slagterier voksede frem.

I 1909 blev Tulip-varemærket registreret, og Vejle blev centrum for dansk kødforædling. Samtidig voksede DANDY fra en lokal karamel- og tabletfabrik i 1915 til en global tyggegummivirksomhed. Begge virksomheder var drevet af nytænkning og bidrog til at styrke fødevareindustrien i Vejle.

Vejles placering – tæt på landbruget og med stærk infrastruktur – skabte optimale vækstbetingelser. Men væksten skyldtes også et unikt erhvervsfællesskab, hvor virksomheder delte viden, sad i hinandens bestyrelser og investerede i teknologi og eksport.

I dag er Vejle fortsat et centrum for fødevareinnovation med fokus på sundhed, bæredygtighed og avanceret produktion. Fra margarine og konserver til funktionelle fødevarer viser Vejles fødevareindustri en stærk tradition for nytænkning, samarbejde og globalt udsyn.

Tulip

I 1909 registrerede direktøren for Vejle og Omegns Andels-Svineslagteri, Robert Aistrup, et varemærke med tre tulipaner – et symbol, der siden blev Danmarks ældste registrerede varemærke. Allerede i 1912 blev Tulip-brandet brugt i forbindelse med international eksport og markerede begyndelsen på en global fødevarevirksomhed.

I 1960'erne voksede Vejle Omegns Andels-Svineslagteri til at blive Vejles største arbejdsplads. Hver morgen leverede P.A. Brød blandt andet 1.200 rundstykker til fabrikkens mange ansatte. Efter flere udvidelser begyndte slagteriet at markedsføre sig under navnet Tulip, hvilket styrkede virksomhedens position både nationalt og internationalt.

I 1971 fusionerede slagteriet med virksomheder i Horsens, Odder, Hammel og Grindsted og blev en del af Tulip Slagterierne A.m.b.a. Denne udvikling kulminerede i 1986, da Tulip Slagterierne fusionerede med Danish Crown – en milepæl i dansk fødevareindustri, hvor fælles slagteriinteresser samlede kræfterne i en større enhed.

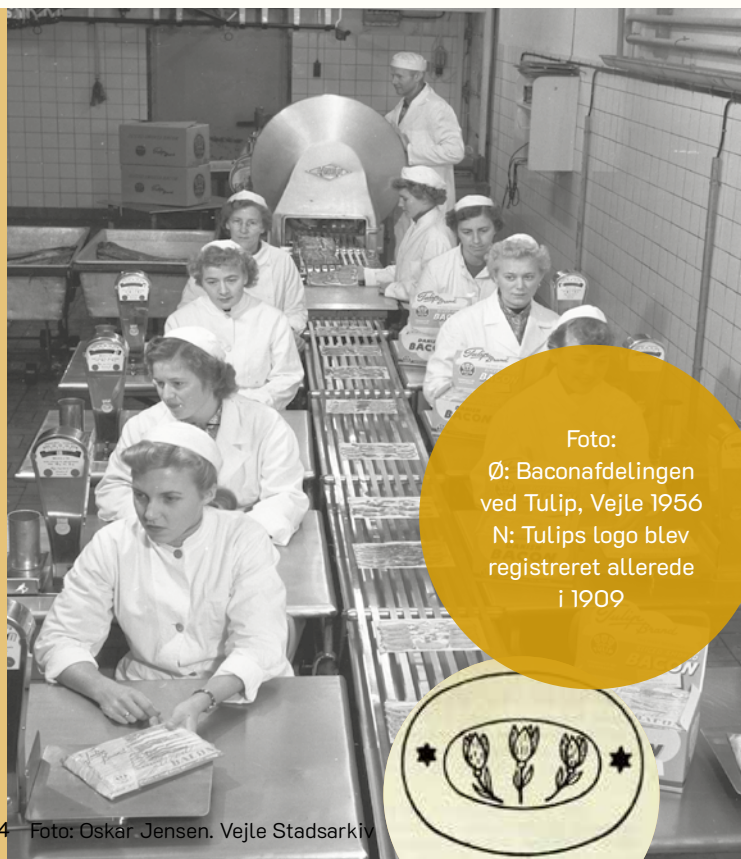

Foto:

Ø: Baconafdelingen ved Tulip, Vejle 1956
N: Tulips logo blev registreret allerede i 1909

Eksempler på Vejle-forankrede virksomheder

Dan Cake A/S

Etableret: 1931, Give

Førende producent af langtidsholdbare kager til hele Europa stiftet af Jens Eskildsen og føres nu videre af 3. generation, Klaus Eskildsen.

DANDY

Etableret: 1915, Vejle

Europas førende producent af dragétyggegummi.

Danespo

Etableret: 1986

En førende leverandør af kartoffelsorter og -frø med base i Give. Virksomheden udvikler sorter til både det danske og internationale marked.

Bonus: Danespos kartofler dyrkes i over 40 lande og er kendt for deres kvalitet og tilpasningsevne til forskellige klimaer.

Danpo A/S

Etableret: 1972

Stor fjerkræproducent med fabrik og administration i Farre, Give.

Bonus: Introducerede Danmarks første convenience-produkt i 1982: Lørdagskyllingen.

Fertin Pharma

Etableret: 1978, opkøbt af DANDY

Verdensførende i medicinsk tyggegummi, fx nikotintyggegummi.

Good Food Group A/S

Etableret: 2003

Fra Inga's Småkager voksede en global fødevarer virksomhed, der producerer marmelade, snacks og sirup.

Havnemøllerne

Etableret: Flyttes til havnen i 1918

En vigtig del af Vejles havneindustri, der forarbejdede korn og leverede mel til bagerier og fødevarerproduktion.

Bonus: Havnemøllerne var en af de første virksomheder i Vejle til at udnytte havnens logistiske fordele til import og eksport af kornprodukter.

Inga's Småkager

Etableret: 1951

Inga Christensen begyndte at bage småkager i sin gasovn hjemme og skabte en lokal succes.

Foto:
Medarbejder ved
pakkemaskine,
Dansk Tyggegummi Fabrik
(DANDY),
Vejle ca. 1950

Foto: Ukendt, Vejle Stadsarkiv

Lantmännen Schulstad

Etableret: 1880

En af Danmarks største brødproducenter med en fabrik i Vejle, der leverer brød til hele landet.

Bonus: Blandt de første i Danmark til at introducere skiveskåret rugbrød, hvilket gjorde det lettere at indføre i hverdagskosten.

Steensens Margarinefabrik

Etableret: 1889

En af Danmarks første margarinefabrikker, der gjorde margarine til et tilgængeligt alternativ til smør.

Bonus: Blandt de første i Danmark med mekaniseret produktion, hvilket gjorde margarine billigere og mere udbredt.

Tulip Slagterierne

Etableret: 1971

Tulip Slagterierne blev det officielle navn efter en fusion mellem andelsslagterierne i Vejle, Grindsted, Horsens, Odder og Hammel.

Vejle Margarinefabrik

Etableret: 1923

Bidrog til at gøre margarine tilgængeligt som smøralternativ.

Vejle og Omegns Andels-Svineslagteri (Senere Tulip Slagterierne, Vejle 1971)

Etableret: 1910, Havnegade, Vejle

Danmarks ældste brand, kendt for bacon og pølser.

Vejle Margarinefabrik

Vejle Margarinefabrik blev grundlagt i 1923 og voksede fra små lokaler på Ribevej til at blive en vigtig spiller i både lokal og international fødevarerproduktion. Historien er præget af opfindsomhed og viljen til at overvinde udfordringer. Under krigen, hvor råvarerne var knappe, fandt fabrikken løsninger for at holde produktionen kørende. Efter en voldsom brand i 1956 genopstod fabrikken hurtigt på Nørremarken, Vejle, klar til at fortsætte succesen.

Margarinen Victa blev fabrikkens stolthed og en favorit blandt bagere i Danmark og udlandet. Fabrikken udviklede sig til en eksportvirksomhed med global rækkevidde, men forblev en hjørnesten i Vejles erhvervsliv indtil 2009. Historien om Vejle Margarinefabrik er fortællingen om en virksomhed, der med stædighed og nytænkning altid formåede at rejse sig, uanset hvilke udfordringer den stod over for.

Læs den fulde historie her

Foto: Varevogn med reklame for Victa Margarine, Vejle Margarinefabrik, Juelsminde 1963

Foto: Ukendt. Vejle Stadsarkiv

Inga's Småkager

Ingas Småkager blev grundlagt i 1951, hvor en lille gasovn og lokalt salg lagde fundamentet for det, der senere skulle blive en international virksomhed. I 1971 overtog næste generation forretningen og forvandlede den fra en manuel produktion til en moderne industrivirksomhed.

Virksomheden voksede hurtigt, introducerede smørbaserede småkager i dåser og udvidede eksporten til Norge og Asien. En ny fabrik i Bredballe blev opført i 1978, og kort tid efter blev Ingadane etableret som eksportbrand. Ved at satse på direkte salg til supermarkedskæder og løbende investere i ny teknologi blev virksomheden hurtigt en af de største i branchen.

Senere blev produktionen udvidet til marmelade og andre fødevarer, og Good Food Group blev skabt. I dag opererer koncernen i over 70 markeder, stadig med fokus på kvalitet, innovation og værdien af stærke samarbejder, og står bl.a. bag mærker som Svansø, Jakobsens, Skælskør Frugtplantage, Woodland Wonders og Danica. Filosofien bag succesen har altid været: "Vi gør" frem for "Jeg gør".

Læs den fulde historie her

Tekst: Otto Christensen

Foto: Ingas Småkager, Ribegade 1, Vejle 1960-64

Foto: Ukendt. Vejle Stadsarkiv

Foto: Ukendt. Vejle Stadsarkiv

DANDY

Historien om Vejles tyggegummiarv starter i 1915, da Holger Sørensen grundlægger Vejle Caramel- og Tabletfabrik. Efter at have introduceret tyggegummi i 1927 bliver fabrikken til DANDY, kendt for mærker som STIMOROL, V6 og Dirol. Produktionen vokser markant, og i 1972 etableres en ny fabrik på Nørremarken, Vejle.

I 2002 sælges tyggegummiforretningen til Cadbury Schweppes, men produktionen fortsætter som Gumlink (privat label/brand) og Fertin Pharma, der udvikler medicinsk tyggegummi. Fertin Pharma sælges til Philip Morris i 2021, hvilket afslutter en æra for tyggegummi i Vejle.

Navnet lever videre i DANDY Business Park, som Bagger-Sørensen-familien udvikler med fokus på innovation og bæredygtighed. Familien investerer også i modne virksomheder med vækstpotentiale gennem Bagger-Sørensen Equity.

Med over 100 års erfaring bygger deres arbejde stadig på værdier som entreprenørskab og innovation, der strækker sig ind i fremtiden.

Læs den fulde historie her

Tekst: Bagger-Sørensen & Co.

Foto: Medarbejdere ved dragé-kedler, hvor tyggegummi blev overtrukket med sukker og pebermynte, DANDY, Vejle 1950

Dan Cake

I over 90 år har Dan Cake været en del af danskernes liv – fra morgenbordet til fødselsdage og hyggestunder. Historien begynder i 1931, da Jens Eskildsen åbnede en bagerforretning i Simmelkjær. Med tiden voksede virksomheden, og i 1966 skiftede den fokus til industriel kageproduktion. I 1978 blev fabrikken i Give etableret, hvorfra den berømte citronmåne så dagens lys i 1968.

Trods væksten har Dan Cake bevaret respekten for det traditionelle bagerhåndværk. Virksomheden har tilpasset sig tidens smag, men grundværdierne – kvalitet, håndværk og innovation – har altid været i centrum.

Eskildsen-familien har gennem generationer sat et markant præg på Give. De har bidraget til byens erhvervsudvikling og vækst med deres store engagement. Gennem investeringer i lokale virksomheder og arbejdspladser har de været med til at forme Give til det erhvervsknudepunkt, byen er i dag.

Læs den fulde historie her

Tekst: Klaus Eskildsen

Foto: Dan Cake bager en 361 m. lang roulade med henblik på at komme i Guinness Rekordbog, Give Midtby 1987

Foto: Per Allan Lunding. Vejle Stadsarkiv

Turismen Vejles Ånd

Vejle Kommune er en oplevelse i bevægelse – et sted, hvor natur, historie, erhverv og innovation mødes og skaber en levende helhed. Siden slutningen af 1800-tallet, hvor området fik tilnavnet Danmarks Schweiz for sine dramatiske landskaber, har kommunen tiltrukket både naturelskere, kulturinteresserede og erhvervsliv. Her har istidens smeltevand skabt et bølgende landskab, hvor Grejsdalen, Vejle Ådal og Munkebjergskoven danner en spektakulær ramme for vandring, cykling og maritime oplevelser. Men det er ikke kun naturen, der gør Vejle til en attraktiv destination – det er også historien, fællesskabet og det stærke samspil mellem turisme og erhverv.

I Jelling står monumenterne som vidnesbyrd om Danmarks tidligste kongemagt, mens Egtvedpigens Grav og Jernaldermiljøet i Vingsted åbner vinduer til en fjern fortid. Samtidig bringer Givskud Zoo, Økolariet og VejleMuseerne historien og nutiden i spil gennem oplevelser, der engagerer alle generationer. Musik og kultur har også deres plads – fra Jelling Musikfestival til de lokale kulturhuse i Børkop, Give og Egtved, der danner ramme om koncerter, udstillinger og fællesskaber.

Men Vejle er også en erhvervskommune, hvor turisme og forretning går hånd i hånd. DGI Huset og Vingstedcentret trækker tusindvis af gæster til konferencer, sportsarrangementer og messer, og erhvervsturismen er i dag kommunens største turistsegment.

Foto:
Reklame for Isabella
Jydsk Camping Industri
A/S. Sandsynligvis fra
Givskud Zoo,
Vejle 1970-75

Her skabes netværk og samarbejde i inspirerende omgivelser, hvor naturen og de moderne faciliteter giver plads til både fordybelse og udvikling.

Denne evne til at forene historie, natur og erhverv har været en del af Vejles DNA i generationer. Allerede i 1800-tallet var byens erhvervsfolk ikke blot optaget af at skabe vækst, men også af at investere i fællesskabet. C.M. Hess og Marius Windfeld-Hansen var ikke kun banebrydende inden for henholdsvis jern- og tekstilindustrien, men også centrale skikkelser i byens udvikling. De engagerede sig i alt fra uddannelse og teknisk udvikling til kirkebyggeri og kultur, og deres visionære tilgang lagde fundamentet for det erhvervsmiljø, Vejle nyder godt af i dag.

I dag er det nye generationer af ildsjæle, erhvervsfolk, iværksættere, tilflyttere og borgere, der giver tilbage og investerer i Vejle. Fordi de ser potentialet. De bygger videre på den tradition, der har gjort kommunen til et dynamisk kraftcenter, hvor erhverv, turisme og kultur ikke bare eksisterer side om side – men beriger hinanden.

Foto:
Ø: Vejlefjordbroen,
Vejle 1985
N: Trykt postkort fra
Munkebjerg Hotel

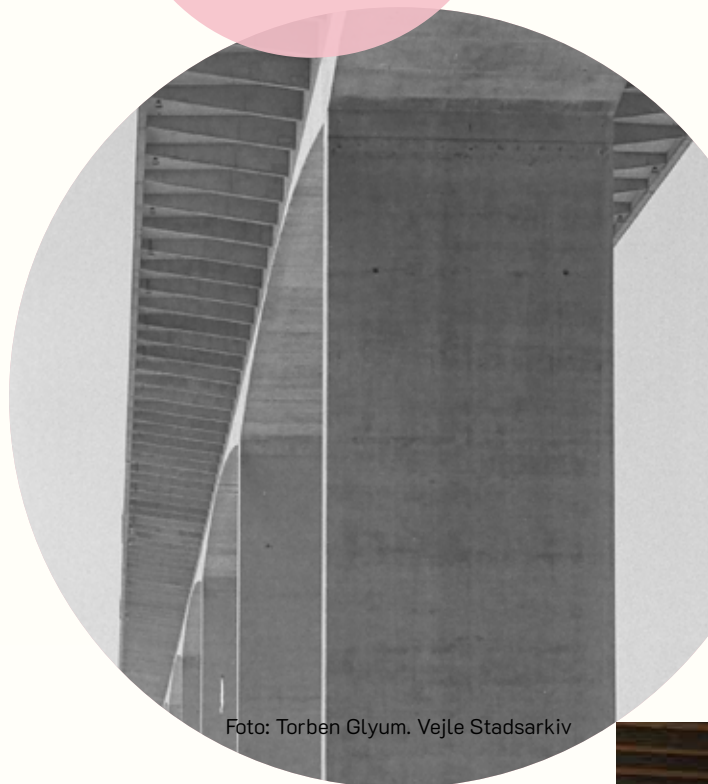

Foto: Torben Glyum. Vejle Stadsarkiv

Foto: Steenberg Reklamefoto. Vejle Stadsarkiv

Eksempler på Vejle-forankrede virksomheder

Egtvedpigens Grav

Et af bronzealderens bedst bevarede fund.

Bonus: I 2025 åbner det nye oplevelsescenter, Egtvedpigens Verden.

GIVSKUD ZOO

Etableret: 1969

Danmarks første safaripark med over 700 fritgående dyr.

Bonus: Var en pioner inden for safariturisme i Norden.

Jelling Monumenterne

UNESCO-verdensarv og kendt som

"Danmarks dåbsattest".

Bonus: Markerer overgangen til kristendommen i Danmark.

Foto: Jakob Vingtoft, VisitVejle

Foto: Kenneth Stjernegaard, VisitVejle

Foto:
Ø: Vejle Ådal, Vejle
N: Cykeltursime,
Hærvejen, Vejle

Munkebjerg Hotel

Etableret: 1880

Luksushotel med naturskøn beliggenhed ved Vejle Fjord.

Bonus: Havde Danmarks længste rullende trappe i 1930'erne.

Vejle Boldklub

Etableret: 1891

En af Danmarks ældste og mest succesrige fodboldklubber.

Bonus: Allan Simonsen, Ballon d'Or-vinder, startede sin karriere her. Klubben er netop kommet på danske hænder, købt af 11 lokale forretningsmænd.

Vejle Turistforening / VisitVejle

Etableret: 1893

Arbejder for at fremme turisme i Vejle med fokus på natur, kultur og erhverv.

Bonus: Jyllands første turistforening, der tidligt gjorde Vejle attraktiv for besøgende.

Vejle Ådal

Naturskønt område skabt af istidens smeltevand.

Bonus: Hjemsted for sjældne dyre- og plantearter.

Vingsted Centret

Etableret: 1936

Moderne conferencecenter omgivet af naturskønne omgivelser.

Bonus: Tilbyder også adgang til jernaldermiljøet i Vingsted.

Økolariet

Etableret: 2003

Videnscenter med fokus på miljø, klima og bæredygtighed.

Bonus: Har haft over en million besøgende siden åbningen.

Detailhandlen

En Handelsby i Udvikling

Vejle cementerede sin status som handelsby i 1980'erne, da gågaden blev etableret, og siden er bymidten i Vejle blevet prioriteret med kommunens midt-bystrategi. Gennem bevidste valg har man koncentreret butikker i bykernen frem for i aflastningscentre og samlet samt styrket aktivitet, arkitektur og fællesskab i byen. I dag er Vejles bymidte et populært handels- og aktivitetscentrum, der tiltrækker besøgende fra nær og fjern.

Vejles bomuldseventyr har måske også sat sine spor i detailhandlen. Ikoniske butikker som LILLY Brudekjoler, etableret

1946, har gjort Vejle til Nordens førende producent af brudekjoler, mens Panayotis, grundlagt i 1984, er kendt for eksklusive brudekjoler og herretøj. Gundtoft har siden 1956 introduceret moderne mode og nye brands, der har ændret byens detailhandelslandskab.

Stationsbyer som Børkop, Jelling og Give har også bidraget til detailhandlen ved at skabe dynamiske handelscentre omkring jernbanestationerne. Samtidig har CityVejle spillet en nøglerolle i at styrke fællesskabet blandt de handlende med events og initiativer, der skaber merværdi og aktivitet i byen.

Vejles detailhandel er en historie om tradition og fornyelse, hvor lokale ildsjæle og strategisk byudvikling har skabt en dynamisk og attraktiv handelsby med et stærkt blik for fremtidens tendenser.

Foto:
Lilly Kjoler åbner i
Torvegade,
Vejle 1974

På billederne
Vejle Gågades udvikling;
fra almindelige gade, til
afprøvning som gågade i 1970
og '74, til etablering og
sidst åbningen
i 1980.

Eksempler på Vejle-forankrede virksomheder

Bilka Vejle

Etableret: 1993

Hypermarked med et bredt udvalg af varer inden for dagligvarer og non-food.

Bonus: Bilka i Vejle blev oprindeligt opført som en del af A-Z-kæden.

Gundtoft

Etableret: 1959

Introducerede international mode i Vejle.

Bonus: Ændrede detailhandlen ved at udfordre traditionelle forretninger.

LILLY Brudekjoler

Etableret: 1946

Nordens førende producent af brudekjoler og festtøj.

Bonus: Blandt de første til at tilbyde færdigsyede brudekjoler.

P.A. Brød

Etableret: 1899

Anerkendt bageri kendt for kvalitetsbagværk.

Bonus: Var en stor drivkraft i at få Skyttehuset renoveret i 1989.

Panayotis

Etableret: 1968

Specialbutik for eksklusive brudekjoler og herretøj.

Bonus: Kendt fra den danske udgave af "Say Yes to the Dress".

Lokale Detailcentre i Stationsbyerne

Handelslivet i Børkop, Jelling og Give har udviklet sig omkring stationsbyernes knudepunkter og tilpasset sig skiftende forbrugerbehov.

Bonus: Jernbanen skabte grundlaget for væksten, og i dag spiller detailhandlen fortsat en vigtig rolle i de lokale fællesskaber.

Foto: Jaroslaw Knappek for City Vejle

City Vejle

Vejle er en fantastisk handelsby – og det har den altid været. Gågaden snor sig smukt og idyllisk gennem byen, belagt med elegant kinesisk granit og krydret med fin kunst, der giver sanserne en oplevelse. Når solen står lavt over Vejles ældste vartegn, den historiske vindmølle, og man slentrer gennem byen, mærker man virkelig magien.

Men det, der for alvor gør Vejles handelsliv unikt, er byens stærke erhvervsliv. Gennem tiden har Vejle været velsignet med passionerede, hårdtarbejdende og ambitiøse erhvervsdrivende, der utrætteligt har skabt liv og vækst i byen. De tænker nyt, de kæmper for deres forretninger, og de giver aldrig op.

Den særlige kombination af eksklusive butikker, en smuk by og en visionær kommune skaber de bedste betingelser for et blomstrende handelsliv. Vejle Kommune prioriterer detailhandlen højt, og det mærkes tydeligt i samarbejdet med City Vejle. Det betyder flere store events, stærkere markedsføring og endnu bedre muligheder for at udvikle byens erhvervsliv.

I sidste ende er Vejle præcis det, vi alle sammen gør den til: en by, der emmer af liv, inspiration og kvalitet.

Tekst: City Vejle

Foto: Vejle gågade som den ser ud i dag

Vejle Bymidte og Historien om Bilka

Vejle bymidte har gennemgået en markant udvikling med etableringen af gågaden i 1980 og midtbyplanerne fra 1980 og frem. Fokus har været på at skabe et dynamisk og attraktivt handelscentrum med en balanceret kombination af handel, kultur og arkitektur. Initiativer som byfornyelser og mobilitetsplaner har løftet midtbyen og styrket dens rolle som et regionalt kraftcenter for detailhandel og oplevelser.

Bilka-sagen (1977-1993) markerede en milepæl i dansk detailhandel, da etableringen af et lavprisvarerhus i Vejle skabte debat om balancen mellem midtbyens dynamik og decentraliserede handelsmuligheder. Sagen understregede betydningen af en stærk midtbystrategi, som stadig præger Vejles udvikling i dag, hvor både centraliseret handel, mobilitet, oplevelser og arkitektur tænkes ind.

Foto: Varer fra Guntoft udstillet på gaden, Torvegade, Vejle 1983

Foto: R.H. Foto. Vejle Stadsarkiv

P.A. Brød

I 1899 slog den unge bagermester Peter Alfred Andersen (P.A. 1.) dørene op til sit bageri i Skyttehusgade. Snart blev han kendt for sit gode håndværk – og for sin store familie. Med ti børn blev bageriet hurtigt fyldt med liv, melstøv og drenge, der lærte at ælte dej, før de kunne skrive deres navn.

Sønnerne Steen Orla og Peter Alfred (P.A. 2.) videreførte forretningen med dygtighed og flid. De pyntede deres varevogne så flot til Børnehjælpsdagen, at de vandt førstepræmien tre år i træk.

I 1973 tog barnebarnet Peter Alfred (P.A. 3.) over og revolutionerede bagerbranchen ved at installere ovne i butikkerne, så kunderne altid kunne få friskbagt brød.

Efter 124 år solgte familien bageriet i 2024, men fjerde generation bærer traditionen videre i Medaljon by Andersen i Horsens – for godt håndværk går aldrig af mode.

Læs den fulde historie her

Tekst: P.A. Andersen

Foto: Fru Anna M. Andersen giver en lille pige et brød i bageriet, Skyttehusgade, Vejle ca. 1975

Vejle Kommune 2040

Hvad Former Fremtiden?

Vejle har gennem historien været præget af visioner og en evne til at omstille sig. Fra industri- og handelsby til videns- og innovationsby har Vejle kontinuerligt formået at tiltrække nye erhverv og investere i fremtiden.

Med initiativer som Dandy Business Park, AI Innovation House og Green Tech Center har Vejle etableret sig som et nationalt centrum for grøn teknologi, digitalisering og kunstig intelligens. Spiderihallerne forbinder byens industrielle arv med fremtidens iværksættere, mens Resource Center Vejle styrker bæredygtighed og cirkulær økonomi.

Vejle står nu også til at blive en universitetsby, hvilket vil styrke adgangen til forskning og talentudvikling inden for fremtidens erhverv. Samtidig skaber byens dynamiske iværksætermiljø grundlag for,

at nye, endnu ukendte brancher kan opstå og forme Vejles næste erhvervskapitel.

Virksomheder som AutoProff leder an inden for digital handel, Siemens Gamesa understøtter den grønne omstilling, og iværksættere i Vejle driver udviklingen inden for AI, grøn teknologi og fødevarerinnovation.

Vejle er ikke blot gået fra industriby til handels- og serviceby – den har udviklet sig til et innovativt og bæredygtigt erhvervscentrum. Ved at forene teknologi, iværksætteri og grøn omstilling står Vejle stærkt til at forme fremtidens erhvervsliv.

Foto:
Med SDUs tilstedeværelse med STEM-uddannelserne fra 2026 vil Vejle få styrket det digitale og teknologiske område. STEM står for Science, Technology, Engineering and Mathematics.

Eksempler på Vejle-forankrede virksomheder

AutoProff

Etableret: 2013

Digital platform, der effektiviserer brugtbilhandel for forhandlere.

Bonus: Platformen bruges af bilforhandlere i hele Europa og blev i 2022 opkøbt af AutoScout24.

DANDY Business Park

Etableret: 2010

Innovationspark for virksomheder inden for IT, sundhed og bæredygtige løsninger.

Bonus: Opført på det tidligere DANDY-område, hvor tyggegummi blev produceret.

Jansson Gruppen A/S

Etableret: 1897

Fra lokal elinstallatør til moderne teknikkoncern med omkring 230 ansatte. Arbejder i dag med el, energi, data, sikring og digital infrastruktur – med hovedsæde i Vejle.

Bonus: Det hele startede med en svensker, der kom til Vejle i 1897 – C.M. Jansson. Han havde smag for elektricitet og startede virksomhed. I dag leverer Jansson el-, sikrings-, data- og kommunikations-løsninger til hele Danmark og installerer konkurrencekraft i fremtidens virksomheder.

Resource Center Vejle

Etableret: 2023

Center for genanvendelse, cirkulær økonomi og grøn innovation.

Bonus: Er et af Danmarks første kommunale resourcecentre, hvor virksomheder, borgere og forskere samarbejder om at skabe nye løsninger for affald og bæredygtig produktion.

SDU (Syddansk Universitet)

Planlagt etablering i Vejle: 2026

Skal samarbejde med Vejles erhvervsliv om forskning, innovation og digitale løsninger inden for STEM-områderne.

Bonus: Campus forventes at blive et fyrtårn for data, software og AI i regionen.

Siemens Gamesa

Etableret i Vejle: 2011

Global leder inden for offshore-vindenergi med projektkontor i Vejle.

Bonus: Har haft en vigtig rolle i at skabe arbejdspladser i Vejle og bidraget til byens identitet som en forgangsby inden for bæredygtighed og grøn energi.

SkySpecs

Etableret i Vejle: 2018 (Vejle som europæisk hub)

Leverer droneteknologi til inspektion af vindmøller.

Bonus: Automatiserer inspektioner, hvilket gør dem hurtigere, sikrere og mere præcise.

Foto:
I FabLab og BioTechLab i
Spinderihallerne
eksperimenteres der med nye
teknologier og materialer.
Her 3D printes der
med ler og forskellige
bioplast materialer.

Foto: Sanne Moth

Spinderihallerne

Etableret: 2010

Kreativt miljø for iværksættere med fokus på design, teknologi og innovation.

Bonus: Ligger i en tidligere tekstilfabrik og forener historie med nytænkning.

Stiesdal A/S

Etableret: 2016

Udvikler teknologier inden for grøn energi, herunder flydende vindmøllefundamenter.

Bonus: Grundlægger Henrik Stiesdal var med til at udvikle verdens første kommercielle vindmølle i 1978.

Mindre virksomheder og iværksætteri

Etableret: Iværksætttermiljøet i Vejle er vokset markant siden 2000'erne.

Vejle har et stærkt iværksætttermiljø inden for grøn teknologi, digitalisering, kunstig intelligens og kreative erhverv.

Bonus: Iværksætterprisen i Vejle har været med til at fremhæve lokale talenter og styrke væksten af nye virksomheder. Af tidligere vindere kan nævnes: TextileChange (2024), der arbejder med cirkulære tekstilløsninger; Aguardio (2019), der udvikler vand-besparende teknologi; OpenTeleHealth (2018), der skaber digitale sundhedsløsninger; Mutebox (2023), der designer innovative kontorløsninger, og Vertikal AI (2021), der udvikler AI-løsninger til analyse og optimering af virksomheder.

Foto: AutoProff

AutoProff

I 2013 fik Jesper Ratza en idé, der skulle revolutionere bilbranchen. Han så et behov for at gøre det lettere og mere gennemsigtigt for bilforhandlere at sælge brugte biler videre. Resultatet blev AutoProff – en digital platform, der optimerer og automatiserer brugtbilshandlen.

Fra en lille startup i Vejle har AutoProff udviklet sig til en international succes. Med 170 medarbejdere i otte lande sælger virksomheden over 120.000 biler årligt og har skabt en effektiv, digital markedsplads, hvor bilhandel kan ske hurtigt og sikkert. I 2022 blev AutoProff opkøbt af Europas største bilplatform, AutoScout24, hvilket cementerede virksomhedens position som markedsleder.

Vejle blev valgt som hovedsæde – ikke kun for sin geografiske placering, men fordi byen har skabt et stærkt erhvervs- og teknologimiljø. Den innovative tankegang, der driver AutoProff, er et eksempel på, hvordan digitalisering og teknologisk udvikling er med til at forme fremtidens Vejle som et centrum for nytænkning og vækst.

Læs den fulde historie her

Tekst: Jesper Ratza

Foto: Autoproff's Garantipris-team

Foto: Jansson Gruppen A/S

Stærke hænder, stærke hjerner – Håndværkets fremtid i Vejle

Vejle har stolte rødder i håndværk og teknisk kunnen. I 1800-tallet voksede jern- og metalindustrien frem, og byen blev præget af smede, tømrere, murere og andre faggrupper. Den faglige stolthed lever videre i dag – men i nye former.

I 1980'erne opførte Vejle Kommune Håndværkerbyen i Flegmade – et erhvervsområde skabt til små og mellemstore håndværks- og servicevirksomheder. Det blev en moderne ramme for byens traditionsrige fagkultur, og et eksempel på, hvordan Vejle har prioriteret lokalt erhvervsliv.

I dag er håndværket stadig en nøgle til fremtiden. Virksomheder som Jansson, grundlagt i Vejle i 1897, har udviklet sig fra klassisk elinstallation til en moderne teknik-koncern med omkring 230 ansatte. De arbejder med intelligent byggeri, digitale kundeserviceløsninger, data og specialiseret sikring – og er med til at forme fremtidens samfund.

Også uddannelserne følger med tiden. Fx samarbejder maleruddannelsen med FabLab i Spinderihallerne, hvor elever eksperimenterer med materialer, farver og digitale teknologier.

Læs den fulde historie her

Tekst (om Jansson): Jansson Gruppen A/S

Foto: Jansson Gruppen A/S

VEJLE KOMMUNES ERHVERV

GENNEM TIDEN

1600-tallet

Byen er tæt på at blive nedlagt efter krige og plyndringer, men genopstår som købstad.

1327

Vejle får købstadsrettigheder og etableres som en vigtig handelsby.

1850-1930

Vejle oplevede et byggeboom og her blev Sprinderihallerne, Vejle Rådhus og vindmøllen opført.

I 1914 udgjorde tekstilindustrien i Vejle cirka 25 procent af byens industrielle arbejdsstyrke.

1826

Vejle Havn etableres og bliver afgørende for handel med korn, kul og industrielt gods.

1868

Jernbanen åbner og forbinder Vejle med resten af landet, hvilket styrker handel og industri.

1890'erne

Tekstilindustrien blomstrer, og Vejle får tilnavnet Danmarks Manchester.

1800-tallet
Industrialiseringens
opblomstring

Vejle var den første by i Jylland, der fik et elektricitetsværk. Det blev opført af et privat aktieselskab og leverede jævnstrøm fra 1895.

1900-tallets begyndelse

Jern- og metalindustrien vokser og bliver et bærende erhverv i byen.

1894

Jernbaneforbindelsen til Give etableres, hvilket fremmer udviklingen af stationsbyerne.

1880'erne-1920

I disse godt 40 år tager industrialiseringen fart, og stort set alle de industrivirksomheder, der får betydning for byens udvikling, bliver anlagt.

1900-1950

Købstad

Tekstil og jern

Grundet den store fødevareindustri i Vejle området startede man for cirka 30 år siden Fødevareklubben, som nu er Danmarks største fødevarenetværk med 335 erhvervsmedlemmer.

Foto: Palle Petersen. Vejle Stadsarkiv.

1930'erne-1950'erne

Fødevareindustrien udbygges og bliver en af Vejles vigtigste erhvervssektorer.

1950-1980

Service- og handelsby

Fødevarer og detail

1950-1980

Turismen styrkes med fokus på natur, kulturarv og oplevelser i hele kommunen.

Allerede i 1893 blev Vejle den første jyske by med sin egen turistforening, som arbejdede for byens forskønnelse og udvikling som turistby.

Foto: Torben Glyum. Vejle Stadsarkiv.

1970-1990

Vejle markerer sig som en vigtig handelsby, og detailhandlen i midtbyen vokser.

1980

Vejle Fjordbroen åbner og styrker byens rolle som et nationalt transportknudepunkt.

Foto: Torben Glyum. Vejle Stadsarkiv.

1950'erne-60'erne

Midtbyen formes af bil og butik
Vejle vokser, og midtbyen
tilpasses den nye tid: butikker
skyder op, bilerne fylder mere, og
gaderne ændres. Byen
balancerer mellem trafik og
byliv – spiren til fremtidens
midtbystrategier.

I 1976 indførte Vejle et forsøg, hvor strøget blev omdannet til et bilfrit område. Dette initiativ blev senere permanent og har siden været en vital del af byens handelsliv.

2000-Nutiden

Innovations- og vidensby

Bæredygtighed og Moderne Erhverv

De tre nøgleord der skal forme
Vejle Kommunes Erhvervspolitik
frem mod 2030 er:

Erhvervsvenlig
Dynamisk
Modig

Nutid og fremtid

Vejle videreudvikler sig som
innovations- og iværksætter-
by samt studieby med SDUs
tilstedeværelse fra 2026.

1990'erne-2000'erne

Vejle omstiller sig fra
industriby til videns- og
serviceby med vækst inden
for teknologi og
bæredygtighed.

2000 og frem

I starten af det nye årtusinde begyn-
der Vejle Kommune at formulere en
erhvervspolitik. Målet var at styrke
iværksætteri, omstille sig fra klassisk
industri til viden og innovation – og
gøre Vejle Kommune attraktiv for både
virksomheder og arbejdspladser.

